

Przeгляд artykułow.

Wiadomości krajowe: Z Czech. — **Zagraniczne:** Ameryka. — Hiszpanija: Narada między Marotem a lordem Hay. — Anglija: Rozprawy parlamentu. (Ręska ministrów) Uwagi nad sprawami Wschodu. — Francuja: Zapowiedziane zamknięcie izb. — Nota Wice-Króla egipskiego do reprezentantów czterech wielkich mocarstw. — Turcja: Narady z posłami zagranicznymi. — Nieprzyjęcie protestacyi Księcia Miłosza. — Książę Michał Obrenowicz księciem Serbii. — *Nowiny Lwowskie.* — *Wiadomości handl. i przemysłowe:* Pomysł przedłużenia kolei północnej Cesarza Ferdynanda z Bochni w głąb Galicyi. — *Dodatek nadzwyczajny.*

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

Czechy.

— Z Pragi dnia 7. sierpnia. —

W skutek zezwolenia danego przez JKMOść najwyższym postanowieniem datowanym w Wenecyi pod d. 7. października 1838, zawiązało się tutaj pod protektoratem najwyższego burgrabi Karola hrabi Chotek, stowarzyszenie mające się zajmować dobrem wypuszczonych z więzienia osób. — Do wód cieplickich ciągle jeszcze goście przybywają. Ostatni spis zawierał 2025 partyj, obejmujących 3413 osób. D. 3go b. m. obchodzono tam urodziny Króla Jmci Pruskiego. JKMOść opuści Cieplice dnia 8go b. m. Między innymi byli tam następujący cedostojne osoby: Następca tronu Pruski, Albrecht Królewicz Pruski z małżonką, Fryderyk Królewicz Holenderski i z d. Oprócz tego było także wielu znakomych Rosyjan.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Ameryka.

Według listu z Montevideo pod d. 8. maja, umieszczonego w *Journal du Havre*, francuzki bryg wojenny *la Sylphe* uderzył na port Atalaya w Rzeczypospolitej Argentyńskiej i spalił tamże 27 małych okrętów z towarami, w wartości milijona piastrow.

Hiszpanija.

Jenerał Maroto wydał pod d. 23. lipca z swej głównej kwatery w Orozco odezwę do armii, w której jak najwyraźniej zaprzecza rozsiałym przez pograniczne liberalne dzienniki wieściom, jakoby on nad spokojującym pojednaniem pracował.

Gazette de France z d. 5go sierpnia podaje z *Sentinelles des Pyrénées* następujące szczegóły zjazdu, jaki d. 27go lipca odbył się w pobliżu Bilbao, między jenerałem Marotem, a lordem Hay, dowódcą eskadry angielskiej na północnych brzegach Hiszpanii: Lord J. Hay, w towarzystwie dwóch oficerów sztabowych, opuścił w sobotę d. 27go lipca Bilbao i udał się konno a do mostu Bolueta, gdzie zastał czekającego tam Marota. Jenerał karlistowski i oficer angielski udali się z sobą do Miravalles. Z jednym oficerem od artylerji angielskiej, jak niektórzy mówią z pułkownikiem Colquhoun, który im za tłumacza służył, zamknawszy się odbyli trzygodzinną naradę, której treść wszakże nie wiadoma. Po skończonej naradzie był obiad, na którym z lordem Hay i Marotem znajdował się także Villareal, Szymon Latorre i Toledo; lord o godzinie 5tej wrócił do Bilbao, odprowadzony przez Marota aż o ćwierć mili od miasta. — *Gazette* mniema, że zamiarem tej narady ze strony Marota było nakłonić lorda Johna Hay, ażeby użył wpływu swojego u jenerałów krystynistowskich, iżby znają konwencję Elliota punktualnie wypełniali. —

Wielka Brytania i Irlandyja.

Od d. 31go lipca izba gmin zgromadza się już w południe, w celu załatwienia zaległych spraw do połowy miesiąca sierpnia, w którymto czasie spodziewają się, że się tegoroczne posiedzenia zakończą. O godzinie czwartej kończy się posiedzenie południowe, a o godzinie piątej zaczyna się wieczorne. Na posiedzeniu z d. 31. lipca toczono w wydziale rozprawy nad bilem pod względem policyjnych sądów stolicy. Przy artykule trzynastym, wniosek londyńskiego

rekordera pana Law, aby policyjni sędziowie i w wieczór w urzędowym pomieszkaniu się znajdowali, 40 głosami przeciw 8 odrzucono. Pan Hawes zarzucił przeciw temu wnioskowi, iż przesiadywanie w sądzie po obiedzie, może pociągnąć za sobą złe skutki. W końcu odczytano po raz trzeci i przyjęto bil, dotyczący się policyi we włościach czyli hrabstwa. Spodziewają się, że takowy z równą szybkością przez izbę lordów przejdzie.

Na posiedzeniu i z by w y ż s z é j d. 1. sierpnia lord Ellenborough zwrócił uwagę ministrów na wiadomości, które z Chiu nadeszły. Słychać, iż rząd chiński postąpił w swojem państwie przytłumić zupełnie wprowadzanie i przedawanie opium, i dla wykonania tegoż postanowienia wysłał swego komisarza do Kantonu. Pyta więc, ażali zacny wicehrabia złoży na stole izby depesze, które od nadzorca handlu w Kantonie, kapitana Elliot, otrzymał. Lord Melbourne odrzekł, iż rząd względem tych wypadków nie otrzymał żadnych urzędowych depeszy. Później izba przeszła do rozpraw nad bilem o policyi londyńskiej.

— W i z b i e g m i n na podobne zapytanie, jakże lord Ellenborough uczynił, odpowiedział Sir J. Cam Hobhouse, prezydent biura spraw Wschodnio-Indyjskich, temiż samemi słowy co pierwszy lord izby skarbowej w izbie poprzedniej. Następnie lord J. Russell nadmienił o podobnym wypadku nadwężenia przywileju izby, jaki się wydarzył przed niejakim czasem w procesie Stockdala przeciw Hansardowi. Niejak pan Pollack, mający udział w kolonizowaniu Nowej-Zelandyi, wniósł przeciw panu Hansard, drukarzowi izby gmin pismienne zaskarżenie, z powodu niektórych w sprawozdaniu wydziału o tej kompanii zawartych miejsc, które pan Hansard z rozkazu izby drukiem ogłosił. Zdaje się, iż ministeryjum i parlament postanowiły tą razą z większą sprężytością bronić powagi izby przeciw sądowi Królowej (*Queensbench*), niż dawniej to podług zdania prawie wszystkich dziełnikarzy, w nadmienionym procesie uczyniły.

Ministrowie na posiedzeniu tém (z d. 1go sierpnia) nową ponieśli klęskę. Chodziło o drugie odczytanie wniesionego przez nich bilu pod względem handlu niewolnikami, w zamiarze położenia ostatecznej tamy handlowi niewolnikami, prowadzonemu pod banderą portugalską. Portugalija dwukrotnymi traktatami zobowiązała się względem Anglii, że dłużej na handel uiewolnikami pod banderą swoją pozwalać nie będzie; ale ponieważ układy nie pewnego o sposobie urzeczywistnienia tego przyrzeczenia nie zawierają, rząd portugalski umiał przeto wynajdywać dotąd zawsze środki, by się od tego uchylić.

Skutkiem tego stanu było to, że gdy okręty portugalskie z niewolnikami przez kładące okręty angielskie schwytanemi zostały, takowe nie mogły być przez sądy angielskie zawyrokowanemi, ponieważ według ścisłego prawa nie ma upoważnienia do zabiierania okrętów. Temu brakowi miał bil powyższy zaradzić postanowieniem: że płynące pod banderą portugalską okręty z niewolnikami, z wszystkimi inenemi tego rodzaju porównanemi być mają. Prawo do tego wniosku wywodzili ministrowie z weale jasnego brzmienia traktatów, które handel niewolnikami pod banderą portugalską zakazują. Jako przeciwnik bilu wystąpił książę Wellington. Uznawał niesłuszność rządu portugalskiego i konieczność użycia nań przymusu; lecz sposobu, jakim to stać się miało, pochwalił nie może. Zdaniem jego ustawodawstwo wdać się nie powinno, lecz tylko ministeryjum na mocy danej mu władzy; takowe powinno było rządowi portugalskiemu stanowczo myśl swoją oświadczyć i rząd ten ostatecznie zmusić, gdyby na przedstawienia względu nie miano. Wszakże o sprawie tej toczono układy i te przynajmniej powinny być udzielonemi. Najlepiej byłoby, by na wszelki przypadek, gdyby byli ministrowie, jak zresztą jest w zwyczaj, podali adres do Królowej, z wezwaniem do parlamentu, by jej obmyślił środki do utrzymania nadwężonych ustaw. Zdanie to księcia Wellingtona znalazło przystęp do umysłu członków; nadaremnie utrzymywał lord Melbourne, że przyjęciem bilu tego nadanąby została ministrom wszelka władza, wyjąwszy do wydania wojny, i że odrzucenie onegoż spowodować może ministeryjum portugalskie do trwania w swój dotychczasowej dążności; nadaremnie oświadczał lord Minto, pierwszy lord admiralicyi, że odrzucenie bilu zmusi Angliję, lub do wydania wojny Portugalii, lub do uznania handlu niewolnikami pod banderą portugalską; drugie odczytanie bilu 36 głosami przeciw 32 odrzucono.

Na posiedzeniu i z by n i ż s z é j d. 2go sierpnia, lord Palmerston na zapytanie Sir Roberta Peel dał następujące wyjaśnienie o stanie układów, z powodu granicy między nowym Brunszwikiem a Mainą: Rząd Stanów Zjednoczonych wniósł na mianowanie wspólnej komisji, dla przejścia w sporze będącego kraju; rząd Jęj Królestwa przyjął tę propozycję, z niektórymi odmianami, na jakie rząd w Washingtonie przystał. O wniesionej ze strony Anglii uprzedniej propozycji, państwo Mainy nie oświadczyło się jeszcze. Tym czasem polecono agentom angielskim, by kraj w sporze będący przejrzeli. — W dalszym ciągu posiedzenia zapytał Sir Rob.

Peel, czy rząd o sprawach wschodnich udzielić może wyjaśnienia. Lord Palmerston odpowiedział, że gdy Anglija do tej sprawy nie sama jedna należy, nie może więc zapuszczać się w szczegóły; dodał zresztą: »Cieszę się jednak, że izbie zapewnienia tego udzielić mogę, iż po oświadczeniach się, jakie zaszły między rządem Jęj Kr. Mości a rządami Francyi, Austrii, Pruss i Rossyi, między temi mocarstwami nie ma w tym względzie najmniejszej różności zdania. Wszystkie są tego przekonania, że spokój Europy tylko utrzymaniem niepodległości i całości Państwa Otomańskiego zabezpieczony być może.« — Lord John Russell rozwinął potem swój wniosek, mający na celu pomnożenie stojącej armii o 5305 ludzi, na co kosztą przez resztę tegorocznych miesięcy na 75,000 funt. szt. obliczoną. Izba przyjęła ten wniosek. — W końcu posiedzenia lord J. Russell cofnął bil policyi birminghamskiej, dla wniesienia w tym względzie innego według życzeń Sir Roberta Peela zmodyfikowanego bilu, mogącego nadzor nad tym oddziałem policyjnym ma być poruczony mianowanemu przez Koronę komisarzowi. P. Hume, p. Th. Attwood i inni członkowie sprzeciwiali się temu wnioskowi, nie chcąc ażeby nadzór nad pomienionym korpusem odbierany był władzom miejscowym. Mimo tego jednak otrzymał minister 80 głosami przeciw 14 pozwolenie wniesienia swego nowego bilu, który także po raz pierwszy odczytano.

Nie tylko p. Tomasz Attwood, lecz także pleban Stephens opuścił Chartystów po rozruchach birminghamskich.

Znowu cztery okręty liniowe, z których uzbrojeniem nie dawno wstrzymać się nakazano, na nowy rozkaz admiralicyi urządzają jak najspieszniej do rozwinięcia żagłów, by mogły na morze Śródziemne popłynąć.

Morning-Chronicle w piśmie swoim z dnia 30. lipca zawiera długi artykuł o sprawach wschodnich, zwrócony mianowicie przeciw uwagom gazet francuzkich. »Co Mehmed Ali czynić będzie?« mówi pomienione pismo. »Pytanie to słyszymy zadawane przez każdego, kto tylko sprawy Wschodu rozbięra. Niech dadzą nam pytanie to w ten sposób obrócić. Co Mehmedowi Alemu mocarstwa europejskie czynić pozwolą? Zwycięstwo pod Nizybem i zdrada Kapudana Baszy, zdawały się niektórym gazetom francuzkim dostatecznemi do uprzedzenia naszego zapytania. Mehmed Ali, tak mówią nam, powinien zostać »królem Egiptu i protektorem Turcyi.« Takieżto więc byłoby rozwiązanie sprawy wschodniej! Co większa, pocho-

dzi ono od mężów, którzy projektując takowe, twierdzą jednakże, iż nietykalność i niepodległość Państwa Otomańskiego jest nieodzownie potrzebną do utrzymania spokoju i równowagi europejskiej. Cóż zamysłają przez zrobienie Mehmeda Alego Królem Egiptu? Czyż w istocie chcą proponować, ażeby Egipt z jego dwoma milionami nieucywilizowanego i przytepionego ludu, wyniesiony był do godności »niepodległego« królestwa? Położmy iżby nawet mocarstwa europejskie przystały na to, ażeby dumie szczęśliwego awauturnika tę ofiarę przynieść w dani, czyż może kto sądzić, że królestwo takie, w takim jeograficznem i politycznem położeniu, przeżyć zdoła bezpośredni zamiar, dla którego utworzonemby zostało? Nie wątpimy bynajmniej, że królestwo arabskie, wszelako nie na sam Egipt ograniczone, może być dostateczną wędką do ujęcia dumy Mehmeda i Ibrahima. Jednakże jakąż rozległość ma otrzymać takie królestwo, jeżeli ma być założonem? Sam Egipt, zawierając nawet w sobie żywoły oddzielnej narodowości, nie byłby dostatecznym dla żądań Mehmeda i jego zwyciężkiego naczelnego wodza. Potrzeba by Syryję dodać, a z Syryją koniecznie także baskalikat Bagdadu. To są najszczęśliwsze granice, w obrębie których jest podobieństwem założyć królestwo, w nagrodę skutecznego rokoszu egipskiego Baszy. Lecz jakież rękojmię ma Europa za trwanie tego nowego »królestwa« w obrębie tych granic? Oto życie dwóch mężów, z których jeden ma już lat 74, a drugi trudami wojny jest osłabiony i wycieńczony na siłach. Atoli nie jest to jeszcze wszystko. Egipt, Syryję i Bagdad oderwawszy od Państwa Otomańskiego, coż pozostanie? Któreż mocarstwo europejskie, mając udział w takticęj niestusznosci, mogłoby jeszcze mieć co do zarzucenia niebezpiecznym, aczkolwiek podobnym do prawdy onęjże skutkiem, to jest zajęciu Konstantynopola ze strony Rossyi? Rossyja wtedy poszłaby nad Bosforem tylko za tym przytkadem, którybyśmy nad Eufratem za dobry uznali. Przedsiębiorąc podobny podział Państwa Otomańskiego, byłoby zarazem uprawniać i nieodzownem czynić niebezpieczeństwo, którego uniknąć chcemy. Byłoby robić Turcyję bezsilną i nastęrczać Rossyi powód do usprawiedliwienia się za użytkowanie z tej przez nas samych utworzonej niemocy. Nie dosyć jest zwyciężenie Mehmeda Alego na »Króla Egiptu«, powinien być także »protektorem Turcyi« uczyniony, powiadają ci, którzy zachęcają go do rokoszu a do zdrady urzędników tureckich. Lecz nie bierzmy tej propozycyi fałszywie, chociaż ją fałszywie wyłożono. Mehmed Ali protektor Turcyi będzie jednoznaczny

z Mehmedem Alim Sultaniem. Zróbcie go »protektorem«, a do tego przyjdzie. Twórcy projektu tego działają z zapatrywaniem się na skutki. Zalożenie królestwa arabskiego wywołałoby dla Turcyi konieczność szukania »protektora«, a to właśnie jest przeciw projektowi temu naszym głównym zarzutem. Czyż Europa zechce złożyć z tronu Abdul Medzyda, ażeby awanturnikowi albańskiemu nadać władzę i godność Kalifa i Sultana? Przygotowani jesteśmy na podejrzenie, jakiemu ulegną powody Anglii, dla czego sprzeciwia się planowi podziału Turcyi. Gdyby chodziło li o samego posiadacza tronu, jakiż większy interes może mieć Anglija w dynastyi Mahmuda, nad dynastję Mehmeda? Czyż handlowe interesa Anglii uciérpiałyby na tém, gdyby Bagdad i Bassora dostały się Mehmedowi Alemu? Nie — nie takie go względu powoduja Angliję do działania wspólnie z innymi mocarstwami dla utrzymania tureckiego Państwa. Wszelako wszystkie wyższe względy na bok odkładając — jakkolwiek przeważającym jest ich znaczenie — jest jeden wzgląd, który potężniejszy wpływ wywrze na tę klasę polityków, o których tutaj mówimy — to jest wzgląd na roztropność, której spuścić z uwagi nie podobna. Utrzymanie terażniejszej dynastyi jest jedyną podstawą załatwienia sprawy, mogącą pomoc Austrii i Rossyi zabezpieczyć. Na tej podstawie Rossyja i Austryja, także Prussy, Anglija i Francya, wspólnie działać będą, dla utrzymania Turcyi w całości. Gdy więc jest niepodobieństwem Mehmeda Alego »Królem Egiptu« uznać, i także jest niepodobna postawić go na czele Państwa Otomańskiego — ponieważ pierwsze byłoby tyle jak rozwiązaniem państwa, ostatnie zaś pewnym wstępem do wojny europejskiej; przeto powtarzamy pytanie nasze: co państwa europejskie Mehmedowi Alemu czynić pozwolą? Usłyszawszy o zwycięstwie pod Nizybem oświadczyliśmy przekonanie nasze, że to pod żadnym względem nie zmieni powziętego przez mocarstwa europejskie postanowienia. Skutek zaczepki Ibrahima — bo on zaiste był stroną zaczepiającą — wcale nie nadal Mehmedowi większego prawa, jakie miał przedtém, do nieograniczonego panowania nad Egiptem. I takie, jeżeli się nie mylimy, było od pięciu mocarstw jednomyślnie powzięte słuszne zdanie o tej sprawie. Możesz zdanie to odmienić się z powodu zdrady Kapudana Baszy lub zdradzieckich intryg dywanu? Sądźmy, że przeciwny wypadek przepowiedzieć możemy. Prawo Sultana nie pomniejsza się odpadnieniem armii lub wieloimnością sług jego. Polityka utrzymania Turcyi, a zwłaszcza utrzymania jej bez wojny eu-

ropejskiej, nie mniej jest przeto naglącą, ponieważ większa słabość Sultana niebezpieczeństwo rosyjskiej interwencji bliższém teraz wystawia, niż było przed miesiącem. Jedyne postępowanie przeto, ze sprawiedliwością i zdrową polityką zgodne, jedyne postępowanie mogące sprowadzić rozwiązanie tej zawikłanej sprawy, bez wmieszania Europy w kroki nieprzyjacielskie, a które, jak z radością wierzymy, użytém będzie, zasada się na tém, by Mehmeda Alego ograniczyć li przy dziedzicznym baszostwie Egiptu. Przykroby nam było zaiste, gdybyśmy musieli uwierzyć, że rząd francuzki skłaniając się do zasad od tych ogłaszanych, którzy niekiedy za organ jego sposobu myślenia uchodzą lub przynajmniej uchodzili, byłby jedynie gotów do wspierania podziału państwa, którego całość dla interesów Francyi jest niemniej ważną, jak dla któregoś bądź innego europejskiego mocarstwa. Jesteśmy przeto przekonani, że na pomoc Francyi z pewnością liczyć można. Lecz Mehmedowi Alemu ofiarowano już samowładztwo tak nad Syryją jakoteż nad Egiptem; zapraszano go także do Konstantynopola, a jeżeli dochodzącym do nas wiadomościom wiarę dać możemy, raczył łaskawie przyjąć »protektorat« nad Turcyją. Gdy tak jest w istocie, wtedy potrzeba wdania się oznaczonym przez nas sposobem staje się tém nagłęszą; przytém takimi środkami i w takich okolicznościach osiągnięta władza z trudnością zapewne mocarstwa europejskie do uległości skłoni. Czynnościom zdrajców w Konstantynopolu — gdyby je nawet sam Sultán za dobre poczytywał — nie powinna być przyznawana moc prawna. Są one nieważne i za takie uważać je należy, a Sultana ochronić potrzeba od powrotu podobnego przymusu. Środki do osiągnięcia celu tego, gdyby remonstracyje pomódz nie miały, są zupełnie w naszej mocy, lubo nie sądzimy, że będzie potrzeba ich użyć, jak nie widzimy potrzeby tutaj je bliżej rozbiierać.

Bank angielski obwieścił, że *disconto* od efektów handlowych i wexłów, od d. 1. sierpnia na 6 procentu postanawia.

Francya.

Izba parów na posiedzeniu d. 3. sierpnia, przyjęła w jednej godzinie cały budżet wydatków. W poniedziałek (d. 5. sierpnia) głosować będzie na budżet przychodów, poczem zdaje się, że tegoroczne posiedzenia zamknięte zostaną.

Dnia 5go sierpnia wieczorem izba parów przyjęła 115 głosami przeciw jednemu budżet przychodów. Obie izby zwołano na dzień następny, dla znajdowania się na odczytaniu uchwały królewskiej, którą zamknięte będą.

Z Tulonu odpłynął do Lewantu okręt liniowy *Diadème*. W Breście przygotowano do żeglugi 2 okręty liniowe i 3 fregaty.

Moniteur Parisien podaje następujące pismo jako treść odpowiedzi, którą dał Mehmed Ali na notę Porty, otrzymaną przez Akif Efendego, i konsulów jeneralnych Austrii, Francji, Wielkiej Brytanii i Rosyji w Alexandryi niniejszém o tém zawiadomił:

Nota Wice-Króla do reprezentantów w czterech wielkich mocarstwach:

„We dwa dni wróci Akif Efendy do Konstantynopola; wiecie on list mój z życzeniem szczęścia i podległością do nowego Sultana Abdul Medzydza. Przeszłem także list do Chosrewa-Baszy, w którym przedłożę mu: 1) że zmarły Sultan Mahmud w swoim czasie przez Sarkim Efendego daleko korzystniejsze czynił mi propozycyje, niżli te są, które dzisiaj Jego Wysokość przesyła, ofiarując mi wtedy dziedziczość nie tylko w Egipcie, ale także w Syrii, Saidzie i w Sandzakacie Trypolitańskim; 2) że w obecnych okolicznościach staram się o dziedziczość w Egipcie wraz z Syryją i Kandyją, to jest we wszystkiém, co obecnie posiadam, jak już to dawniej oświadczyłem; 3) że pod tym warunkiem, jeżeli szczerze ze mną postąpią, będę najwierniejszym sługą i lennikiem Jego Sultańskiej Mości i bronić go będę kiedy i przeciw komu zechce. — Zamysłem pisać w tym duchu do Konstantynopola.“

„W liście moim do Wielkiego Wezyra, z przyzwyczajenia o flocie (Kapudana Baszy) nie wspomnę; ale upraszam WPanów, byście reprezentantów wielkich dworów w Konstantynopolu zawiadomili, że nie miałem nigdy zamiaru zatrzymać takowój, lub użyć jej w jakim przeciw Sultanowi nieprzyjaznym zamysle; przeciwnie obowiązuję się wyraźnie oddać ją, skoro przedłożenia moje przyjętemi będą; w tym przypadku wszystkie do eskadry Jego Wysokości należące okręty zostaną do Konstantynopola odesłane. Co się dotyczy admirałów otomańskich, ci, którzyby się hali do Turcyi powrócić, będą mogli pozostać w Egipcie, stanowiącym część téjże monarchii.“

„Skoro Sultan prośby mojej wysłucha, a Chosrew-Basza od spraw państwa oddalonym będzie, nie omieszkał na piérwsze zaproszenie Jego Wysokości udać się do Konstantynopola, i nie popłynę tamże z eskadrą, ale tylko na jednym okręcie parowym i jedynie w tym zamiarze, by monarsze mojemu osobiście hołd złożyć i moje usługi ofiarować.“

„Wreszcie oświadczam WPanom, że w razie nieprzyjęcia moich propozycyj nie rozpocznę wojny, ale moje obecne stanowisko z utrzymam i o czekiwać będę.“

Turcyja.

Najnowsze wiadomości z Konstantynopola pod dniem 31. lipca donoszą: Od czasu powrotu do téj stolicy Akif Efendego, wystanego po śmierci Sultana Mahmuda do Alexandryi, z poleceniami do Mehmeda Alego, odbywają się co-dzień prawie zgromadzenia rady. Na jedne z ostatnich, które się odbyło u musteszara spraw zagranicznych, Nuri Efendego, wezwano także ambasadorów Francji i Wielkiej Brytanii, ces. austryjackiego Internuncjusza, przytém posłów Rosyji i Pruss, a postanowienie powzięte jednomyślnie na téj radzie, w skutek odpowiedzi Mehmeda Alego, danej na udzielenie Porty, posłano dzisiaj ze strony Porty Mehmedowi Alemu, a ze strony reprezentantów głównych mocarstw europejskich, rezydującym w Alexandryi tychże konsulom jeneralnym.“

Według nadeszłych przez nadzwyczajną sposobność (do Wiednia) wiadomości z Konstantynopola z d. 2. sierpn., rozeszła się była tamże wieść, że egipska straż przednia 5000 ludzi do Konicieh weszła. Przy bliższém rozpoznaniu rzeczy okazała się jednak zupełna bezzasadność téj wieści, której tém mniej wiare dać można, ileż 30,000 oddział wojska pod Hadszy Ali Baszą w Konicieh stoi.

Korespondent »Zagrabiskiej Gazety politycznej« udziela z Semlina pod dniem 1. sierpnia następujących wiadomości: »Ktury Konstantynopolitańscy zawiadomili tutejszych i belgradzkich agentów handlowych (*Speditours*), ażeby towary, będące w drodze z Wiednia i Lipska, aż do dalszego zawiadomienia w magazynach przechowali.“

»Tatar Jowanche, z protestacją od Rsięcia Miłosza Obrenowicza z Bukarestu przysłany, zmuszonym był bez załatwienia nawet danego mu polecenia, opuścić Konstantynopol w przeciągu 24 godzin, i mało brakowało, że go jako burzyciela spolejności pod eskortą do Serbii nie odesłano; przeto protestacja Rsięcia Miłosza, nie będąc nawet przez Portę pod rozwagę brana, została odrzuconą.“

»Drugi syn Rsięcia Miłosza, Michał, przyjął ofiarowaną mu godność Rsięcia Serbskiego. Oczekują więc potwierdzenia (*Beratu*) z Konstantynopola, bygo za pomocą deputacyi zabrać z dóbr ojca jego na Wołoszczyźnie i w Serbii przyjął swiętowie ze wszelkimi formalnościami. Zaraz po swém przybyciu ma z kilku senatorami objechać Serbije, dla zapoznania się z ludem. Aż do dójścia do wieloletności (do 21go roku) odbywać będzie z wybranym poczem podróże zagranicą, a potem dopiero obejmie rejencyję nad opuszczonym przez ojca krajem.“

NOWINY LWOWSKIE.

Dnia 19go był u Jego Król. Mości wielki obiad, a po południu były otwarte pokoje, na których także damy się znajdowały. Strój dam niektórych odznaczał się pięknym smakiem, zawoje z piórami i małe kapelusiki stanowiły ubranie głowy, reszta ubioru zastosowana była do pory roku. Ponieważ dla kąpeli i rozrywek wiejskich jest teraz czas najprzyjemniejszy, a przeto grono dam w mieście nie jest liczne, nie można więc z ogółu schwycić stałego obrazu mody. Włecie i salony nie mają pewnej mody, która się zwykle tylko w innych porach roku pojawia. — W wieczór dnia 19go aktorowie sceny niemieckiej przedstawili w arenie spektakl, pod nazwą: *Cartouche*, straszny zbójca, który nas swemi totrowskimi przebiegami ubawił, a w końcu ognie sztuczne w oczy nam zabłysnęły. Szkoda, iż pod wieczór, przynajmniej główne aleje pojezuickiego ogrodu, podobnie jak ogrody w innych wielkich miastach, oświetlonemi nie są. — Teatr, który teraz nowo malują, otworzony będzie dnia 27. nową wielką operą w języku niemieckim: *Przestrzega Cyganki*. — Gmach teatralny hrabiego Skarbka, pokrywają poławanemi dachówkami, a że takowe są dobrej jakości, życzychy należało, aby one i na domach naszych łatwo zażeglwiwe gonty z czasem zastąpić mogły. Y***

Wiadomości handlowe i przemysłowe.

POMYSŁ PRZEDŁUŻENIA KOLEI PÓŁNOCNEJ »CESARZA FERDYNANDA« Z BOCHNI W GŁĄB GALICJI.

Gdy w początku roku bieżącego przedłożona została przez osoby prywatne w właściwym miejscu myśl przeciagnienia kolei żelaznej „Cesarza Ferdynanda“ z Bochni dalej w głąb Galicji, i gdy o tym tak dzielnym środkiem podniesienia i ożywienia handlu w kraju naszym często bywa mowa, zdaje nam się, iż czytelników naszych, którym radzi słuszamy, obchodzić będzie umieszczony poniżej wyjątek ze zdania o tym przedmiocie mężów z gruntownego światła i z obywatelskiej o dobro kraju gorliwości powszechnie cenionych.

Aby pomódz rozwinięciu industryi w Galicji w miarę możności, którą podaje obfitość ziemi i wzrastająca ludność tej rozległej prowincji,

dwa teraz widzimy środki: instytut kredytowy i kolej żelazną. Pierwszy dostarczyć pieniędzy na rolnicze i przemysłowe przedsięwzięcia, przez które pomnożyć się może ilość i różnorodność surowych płodów, drugi zaś zabezpieczy odbyty i wywóz tychże, jeżeli kolej żelazna bocznemi podług potrzeby ramionami rozgałęziona, posunięta będzie z Bochni na wschód w głąb kraju.

Gdy roztrząsania i układy w celu zawiązania towarzystwa kredytowego są bliżkie końca, a uskutecznienie północnej kolei „Cesarza Ferdynanda“ nie podlega wątpliwości, przeto, jedynie tylko przedłużenie i rozgałęzienie tejże kolei, jest niniejszych uwag przedmiotem.

Wszelkie ofiary i wysilenia, do których są gotowi mieszkańcy, którzy w celu pomnożenia ziemioplodów część swoich posiadłości ziemskich za pomocą instytutu kredytowego mobilizować chcą, wszelkie te mówię wysilenia większy odniosłyby skutek, gdyby na ziemioplody łatwy i pewny mógł być odbyty. Produktami bowiem, jakimi są: zboże, bydło karmne, łój, wosk, miód, len, konopie, potaż, rzepak, koniczyna, nasienie lniane, wełna, okowita, płótno i t. p. ma sobie kraj powetować znaczne summy, które corocznie dłużnym zostaje obcym krajom za towary kolonialne (zamorskie), tudzież innym dziedzicznym austryjackim prowincyjom za rękodzieła i wyroby fabryk tamecznych.

Gdy z wpływów pieniężnych innego rodzaju ogoloceni jesteśmy, rozszerzenie odbytu ziemioplodów jest dla naszego kraju rzeczą wielkiej wagi. Galicja granicząca od wschodu, południa i północy z krajami, które w surowe ziemioplody oblitują, i przez wysokie cła i bezpośrednio zakazy galicyjskich ziemioplodów wprowadzać nie pozwalają, nie znajdzie dla swoich produktów pokupu, jak na jarmarkach i targach w zachodnich austryjskich prowincjach, t. j. w Ołomuńcu, Bernie, Więdnii i Pradze; ale i tam pojawiając się z swymi produktami, idzie w zawody z Węgrami, które położeniem, klimatem i żyznością ziemi przed nami pierwszeństwo mają. O ile w owym kraju postępuje założenie kolei żelaznych, mianowicie wiodących z żytych okolic Debreczyna ku Pesztowi i Więdnii; o ile na licznych jego splawnych rzekach rozszerza się parowa żegluga, ułatwiająca w każdym kierunku wywóz ziemioplodów; o tyle położenie Galicji jako ubiegającej się o sprzedaż swoich produktów staje się niepewniejszém. Nareszcie nie mniejszej wagi jest zaprojektowana kolej żelazna z Warszawy ku naszej kolei północnej, na której koszta przeznaczonemu ka-

Dodatek nadzwyczajny do Nru. 97. Gazety Lwowskiej.

pitałowi Cesarz Rossyjski, podług pewnych wiadomości, procent $\frac{4}{100}$ na lat dwadzieścia ze skarbu państwa zapewnił. — Aby tedy Galicyi zapewnić odbył ziemiopłodów, przy mialkości rzek galicyjskich, na handlowe szlaki od Wschodu ku Zachodowi nie przydatnych, nie ma innego środka, jak gościńcem żelaznym od wschodu z okolic Brzeżan przez Lwów przerznąć równiny Żółkiewskiego, Przemyskiego, Rzeszowskiego, Tarnowskiego i Bocheńskiego cyrkułu, i ubocznymi kolejami ku pasmu gór karpaccich pociągnięćmi rozgałęzić, ażeby tym sposobem ziemiopłody całego kraju szybko i bezpiecznie do południowo-zachodnich prowincyj wyprowadzać, w zamian potrzebnymi fabrykatami i rękodzielni zaopatrzać się, a przytęm i osoby spieszenie w różne okolice przewozić.

Jakiekolwiek są zarzuty i wątpliwości przeciw kolejom żelaznym wymierzone, rozprasza je doświadczona pożyteczność równie w gęsto zaludnionych krajach Europy, jakoteż i w bezludnych Ameryki przestrzeniach.

Kto jako produkujący posiadacz dóbr, lub handlem się trudniący, z rozmaitych punktów Galicyi (której wschodnie okolice najwięcej w artykuły handlowe obfitują) produkta do głównego gościńca handlowego, i następnie o mil 80 lub 120 dalej, na targ do Ołomuńca, Berna, Wiednia lub Wrocławia odstawiał, na rozmaite trudności, koszta i straty z daleką odstawą i zmianą konjunktur handlowych połączone, (nim że na miejsce przeznaczone złożył), naraził się; kto w czasie większego na targach pokupu, o niepodobieństwie dostawienia produktów przekonał się; kto nadto wie, jakich strat oddając je w komis doświadczyć można; kto nakoniec pędząc bydło karmne, lub na chów, dla złych dróg, stoty lub zarazy tu i owdzie panującej, dotkliwych szkód doznał; ten nie zaprzeczy nader wielkich korzyści, które prędka i pewna odstawa towarów i ludzi za pomocą kolei żelaznych nastęrcza.

Oszczędzone przy handlu produktami straty i koszta zapewniają i producentowi i konsumentowi wielkie korzyści. Pewny i szybki obieg jest bodźcem przedsięwzięć, ożywia przemysł i stanowi podstawę bytu dobrego.

Prócz tych dla gospodarstwa narodowego ważnych korzyści, może ta kolej na nowo ocucić handel przechodowy rossyjskich i multańskich produktów, zwłaszcza gdyby kolej uboczną z Ostrawy morawskiej ku Opawie wyprowadzono.

Gościńcem żelazny z Brzeżan do Bochni i Bia-

łej poprowadzony, i następnie złączony z innymi dziedzicznymi austryjackimi prowincyjami, szczególniej zaś z średnim tychże punktem, nadarzy mieszkańcom Galicyi sposobność; w krótkim czasie i z małym kosztem do stolicy lub innych miast austryjackich podróże w interesach lub dla rozrywki odbywać, i tamże z korzyściami i przyjemnościami, jakie wyższa oświata nastęrcza, zapoznać się; ułatwi drogę galicyjskim rzemieślnikom, rękodzielnikom i kupcom, do zwiedzania rękodzielni i fabryk w Szlązku, Morawii, Austrii i Czechach, aby się w swoim zawodzie wykształcili, i interesów, które teraz komisyjonyaryuszom poruczają, osobiście lepiej doglądali. Podobnie nie brakłoby u nas na pociąg dla rękodzielników i rzemieślników z owych krajów: zakładając u nas osady, chwytaliby się przedsięwzięć przemysłowych. Szybkość i pewność podróży ściągaby z zagranicy ludzi zręcznych, pracowitych i majątnych, a rozległy nasz kraj mógłby ich w wielkiej pomieścił ilości. Tym sposobem i wartość dóbr podniosłaby się u nas, i nowe kapitały płynęłyby do kraju. Już mimo tego nabyło wielu kapitalistów dobra, mianowicie skarbowe, którzy na tę jedynie niedogodność utyskują, że dla znacznej odległości nie mogą gospodarstwa ani należycie prowadzić, ani go dojrzeć.

Terazniejsza właśnie pora głębokiego pokoju i niskiej procentowej stopy, podług której Rząd lub Stany pożyczkę szczególniej na ulepszenie urzędów krajowych, łatwo mogłyby zaciągnąć, zdaje się wzywać do wykonania tego przedsięwzięcia. Niech więc wolno będzie rzecz tę nieco wyjaśnić.

Linija gościńca z Bochni do Lwowa projektowana, przez świadomego rzeczy i z miejscowości obeznanego człowieka, który prócz tego z pewnych dat korzystać może, i zakładaniu kolei żelaznej miał sposobność przypatrzeć się, nie wynosiłaby więcej jak 35 mil, gdy tymczasem najkrótszy przez Jaworów idący gościńiec 37, gościńiec zaś pocztowy na Przemyśl 42 niemieckich mil sięga. Podług jego planu szlak drogi ciągnąłby się wzdłuż kończących się pochyłości gór ku równinom: tym sposobem uniknie się z jednej strony mozolnego, niepewnego, a kosztownego rżnięcia gościńca przez mokre niziny, jak z drugiej strony przez wzgórza i doliny. Ogólnie biorąc, ziemia wzdłuż zakreślonego szlaku tak korzystne ma położenie, jak to w takiej rozległości rzadko się tylko zdarza. Jedyną

trudność stawiałoby budowanie mostów przez rzeki, z gór karpaccich ku Wiśle płynące, to jest przez Rabeę, Dunajec, Wisłokę, Wisłok i Sau, gdzie potrzebne będą lekkie mosty na palach.

Jeżeli dotąd skutek kolei żelaznych i wozów parowych w krajach, w których bardziej na ilość przeprawiających się osób, niż na pewne i spieszne przewiezienie ciężarów uważano, był wątpliwym; pochodziło to z przyczyny wysokiej ceny szyn kolejnych (*rails*), których cetnar w Anglii 6 — 7 zlr., u nas zaś 13 do 14 zlr. mon. konw. kosztuje, — równie dla ceny lokomotywów i kosztownego transportu tychże przy wadze 180 do 230 cetnarów, dla braku dobrych i tanich węgla kamiennych, nakoniec, że na angielskich kolejach doświadczone, iż przy tanioci żelaza i węgla, wydatki $\frac{60}{100}$ ogólnego dochodu wynosiły.

W owych krajach mówi doświadczenie za żelazną koleją dla koni urządzoną, gdy kolęj Lincko - Budziejowiecka, której mila jedna 99,212 zlr. kosztowała więcej jak $\frac{9}{100}$ przynosi, kolęj zaś Lincko - Gmundeńska, której mila jedna 70,000 zlr. (rachując w to wszystkie wydatki) kosztuje nawet $\frac{1}{100}$ wypłaca, a tym sposobem okazując się kapitałem korzystnie ulokowanym, bezpiecznie i szybko osoby i ciężary przewozi.

Dajmy na to, że w Galicyi stanęłaby tymczasem płaskimi tylko szynami wybita kolej do przewozu kołmi, któraby na przyszłość pod parowe wozy urządzać się dała; toby przy nieznanych trudnościach położenia, przy nierównie tańszych niż w Austrii, gruncie i robociznie ręcznej, przy tanioci drzewa budowlanego, które wzdłuż projektowanej kolei żelaznej w znacznej jest obfitości, mila jedna starannie niwelowanej drogi, tudzież grubsze wyłożonej szynami, biorąc w to kosztą wystawienia domów dla straży, stacyj i wozów na 90,000 zlr. wypadła; cały zaś szlak mil 35, na 3,150,000 zlr. mon. konw.

Jeżeli z czasem kolęj żelazna ze Lwowa do Brzeżan, dalej prowadzoną będzie, aby do żywności i w plody bogatej okolicy Tarnopolskiego i w pobliżu dolina naddniestrzańskich posunąć się, ta równinami ciągnąca się droga, dla stolicy prowincyi naszej, to jest Lwowa nader ważna, w wydatku na mil 13, o 1,170,000 zlr. mon. konw. więcejby kosztowała, i ogólny wydatek na całą kolęj żelazną do 4,320,000 zlr. mon. konw. podnieśla. Lecz takiego kapitału ani by potrzebna, gdyby właściciele ziemscy do dobrowolnych składek wezwani, gruntem, drzewem, wapnem i kamieniem przyczynić się chcieli.

Gdy będą głośne pozytywne cele, przez które wartość posiadłości ziemskich oczywiście się

podniesie, łatwo będzie wysoko stojącemu kredytowi publicznemu, zebrać kapitał na 4 do $4\frac{1}{4}$ najwyżej na $4\frac{1}{2}$ procentu, zwłaszcza gdyby bezpieczeństwo specjalne na kolei żelaznej obok ogólnej gwarancji Rządowej lub Stanowej zapisanem było, a to podług różnicy, czy prowadzenie kolei kosztem Rządu, czy kosztem i dla korzyści Stanów przedsięwzięciem będzie.

Przypuśćmy, że od kapitału włożyć się mającego $\frac{1}{100}$ płacić potrzeba i z tą operacją umorzenie $\frac{1}{2}$ procentu rocznie połączone będzie; cała odpłata wyniosłaby rocznie 172,000 zlr. Oplacając zaś procent $4\frac{1}{2}$ od 100, podniesie się rocznie wraz z ilością na umorzenie przeznaczoną do 216,000 zlr.

Jeżeli droga 27 mil z Gmunden do Budziejowic, oprócz soli nie szczególnego nie dostawiająca, podług nru. 101 »Gazety Wiedeńskiej« z r. 1837, czystego dochodu 134,137 zlr. 46 kr. w r. 1836 przyniosła, toć droga 48 mil, biorąc tenże sam stosunek, uczyni 238,460 zlr.

Ale uważmy, że galicyjską koleją żelazną, bieżącą od Wschodu ku Zachodowi, pójdzie z cyrkulów wschodnich w zachodnie strony Monarchii Austryjskiej, mnóstwo ziemiopłodów, jako to: zboże, mąka, wosk, miód, potaż, wełna, okowita, skóry, len, konopie, płótno i wiele innych produktów; że pójdą tą koleją stada tucznych wołów i nierogacizny, które właśnie tędy z wielką tłustością i mięsa ubytkiem pędzone bywają, niemniej wszystkie produkta rosyjskiego Podola, Multan i Bessarabii, które także przez Galicyję przechodzą; naostatek wszystkie lub niektóre towary i wina do nas wprowadzane, z tąd zaś w części dalej do Multan odchodzące. Mieszkańcy wszystkich kraju tego zakatów, zmuszeni są dla politycznych, skarbowych, sądowych i swoich własnych interesów do średniego punktu wysokiego Rządu udawać się i z tamtąd do domu powracać; zatem kolej ta będzie szczególnie przydatną do przewożenia osób i żywności z wschodnich i zachodnich cyrkulów, do stolicy kraju przeszło 60,000 ludności mającej. Dla oszczędzenia kosztu i dla innych dogodności, puszczałiby się ci ludzie koleją żelazną, któraby ich z tą przynajmniej szybkością, jak osobowa poczta, z mniejszym jednak niebezpieczeństwem do Lwowa i na powrót odstawiła. — Wszystkie te uwagi są rehojmia, że kolej żelazna przytaniem podczas drogi utrzymaniu ludzi i koni, przychody swe o wiele pomnoży, że ożywi przemysł, i zapewniwszy jego korzyści, tyle teraz co do niektórych produktów dla powolnej dostawy niepewne, z czasem dla Rządu lub Stanów oblitem źródłem przychodu się stanie.